

Vankilakirjaston keittokirja

Koottu yhteistyössä Turun kaupunginkirjaston
ja Rikosseuraamuslaitoksen kanssa

Kirjastosta juuret elämään -hankkeen pohjalta

Sisällys

Esipuhe.....	2
KIRJASTON KEHITTÄMINEN.....	3
LUKUPIIRIT	5
TIEDONHAKU	8
KULTTUURIVIERAILUT.....	11
VANGIT KULTTUURIN TEKIJÖINÄ	15
VANHEMMUUS.....	19
LASTENKULTTUURIN TUOTTAMINEN VANKILASSA	21
CELIA-YHTEISTYÖ	24
MONIKIELINEN KIRJASTO	26
YHTEISTYÖ	29

Vankilakirjaston keittokirja

Esipuhe

Keittokirja syntyi tarpeesta dokumentoida Turun kaupunginkirjaston Kirjastosta juuret elämään -hankkeen ja sitä seuranneen kirjastojen vankilayhteistyön hyväksi havaittuja toimintatapoja vankilakirjastotoiminnasta. Keittokirjan reseptejä ovat laatineet Kirjastosta juuret elämään -hankkeen projektisuunnittelijan ja kirjastopalveluita Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen vankiloissa kehittäneen Irmeli Malka-Kanniston lisäksi laaja joukko muita vankila- ja kirjastoihmisiä. Tässä keittokirjassa olevia sisältöjä on ollut tekemässä maan eturivin taiteilijoita, rokkareita, kokemusasiantuntijoita, kirjastotyöntekijöitä, vartijoita, ohjaajia, erityisohjaajia ja iso joukko muita asiaan vaikuttaneita. Kaikkia on yhdistänyt into ja halu olla tekemässä tavallaan vanhasta aiheesta jotain uutta.

Keittokirjan reseptejä saa vapaasti hyödyntää, ja tarkoitus onkin innostaa kehittämään niitä edelleen ja jopa laatimaan aivan uusia reseptejä. Keittokirjan on tarkoitus tuoda esille sitä, että tarvitaan rohkeutta yrittää, vaikka aina ei ”ruoka” maistuisikaan ensimmäisellä kerralla. Keittokirjasta välittyvät toivottavasti sekä yhteneväisyydet että erot, joilla molempien alojen ammattilaiset työskentelevät. Keittokirja on tarkoitettu sekä kirjastojen että vankiloiden käyttöön rakennettaessa mielekästä toimintaa vankilakirjaston ympärille.

Lukeminen, osallistuminen, tiedon hankinta ja onnistumisen kokemukset ovat olleet läsnä kirjastoryhmissä ja tapaamisissa. Kirjastoyhteistyö yhdistää kulttuurin ja taiteen keinoja kuntoutukseen, vaikka jo niillä itsellään on riittävästi perusteita kuulua samalla tavalla vangin vankeusaikaan kuin puhtaasti kuntoutuksellisesta näkökulmasta asiaa tarkastelevien menetelmienkin.

Kirjastotoiminnan kulttuurillinen näkökulma on hyvä tapa pohtia omaa elämää. Tanskalainen filosofi Søren Kierkegaard on kuvannut asiaa osuvasti: *”Elämän voi ymmärtää vain taaksepäin ja kuitenkin sitä on eletävä eteenpäin.”*

Keittokirja koostuu kymmenestä eri reseptistä tai toimintokokonaisuudesta, joista monet asiat liittyvät toisiinsa. Toiminnot voisi luokitella muullakin tavoin kuin tässä keittokirjassa on tehty. Voi olla, että tätä lukiessasi näetkin jo uusia mahdollisuuksia yhdistää tässä kuvattuja asioita erilaisiksi kokonaisuuksiksi. Rohkene tehdä niin! Niin tätä toimintaa toteuttaessa kuin keittokirjaa kirjoittaessakin pyrittiin tekemään.

Aurassa 27.11.2018

Kristian Kipinoinen

Erikoissuunnittelija, FM

Rikosseuraamuslaitos

Vankilakirjaston keittokirja

KIRJASTON KEHITTÄMINEN

**KIRJASTOTILOJEN
YLEISILME**

**POISTOT JA
HANKINNAT**

**KIRJASTO-OHJELMA
KÄYTTÖÖN**

**AMMATTILAISEN
LÄSNÄOLO**

Kirjaston kehittäminen

Kirjaston kehittäminen on aineiston huoltoa, kirjastotilojen muokkaamista viihtyisiksi ja tarkoitustaan vastaaviksi sekä erilaisten tapahtumien, kuten lukupiirien, ideointia ja järjestämistä. Se onnistuu asiakkaita kuuntelemalla ja yhdessä vankiloiden kanssa toimintaa suunnittelemalla.

Toimivassa kirjastossa aineistoa uudistetaan säännöllisesti, mikä on olennainen osa toiminnan kehittämistä. Aineistohuollon lisäksi kirjastotyön kehittämistä ovat erilaiset tapahtumat ja niiden jatkojalostaminen sekä kokonaan uusien tapahtumien, ohjelmien ja ideoiden etsiminen ja kokeileminen.

Kirjaston yleisilme

Toimivassa kirjastossa on ajantasaista, hyväkuntoista ja monipuolista aineistoa, joka on hyvässä järjestyksessä ja helppo löytää. Kirjasto ei saa olla kirjavarasto tai divari, vaan aineistoa on hyvä säännöllisesti päivittää käyttötarpeiden mukaiseksi.

Viihtyisän ja toimivan kirjaston tilat ovat valoisat ja siistit. Kirjastossa on oltava pöytiä ja tuoleja, joiden ääressä on mukava lukea ja viettää aikaa. Yleisilmeen on siis oltava käytännöllinen, tarkoitustaan vastaava ja sopivan kodikas.

Poistot ja hankinnat

Vankilakirjastojen ylläpitoa ja huoltotoimia saatetaan helposti laiminlyödä muun kiireen keskellä. Monissa vankilakirjastoissa etenkin aineiston huolto unohtuu, ja uutta aineistoa hankitaan, mutta vanhaa ei poisteta. Tällöin vaarana on, että kirjastosta muodostuu nopeasti varasto. Poista rohkeasti: poistettua kirjallisuutta voi käyttää monella muulla tapaa hyödyksi!

Vankiloiden ja kirjastojen kannattaa tehdä aineistohankintoja yhdessä. Lisäksi kirjastot voivat lahjoittaa poistettavaa aineistoaan vankiloille. Hankintoja tehdessä ja etenkin lahjoituskirjoja vastaanottaessa on hyvä olla kriittinen, ettei aineisto pääse paisumaan tarpeettoman suureksi. Kaikkia kirjoja ei tarvitse hankkia omaksi: kaukolainaus ja siirtokokoelma ovat käteviä keinoja hankkia sellaista aineistoa, jonka käyttö ei ole kovin suurta – esimerkiksi monikulttuurisuuden tuomiin tarpeisiin.

Poistokirjan uusi elämä Huittisten pajan käsittelyn jälkeen. Kuva: Irmeli Malka-Kannisto

Kirjasto-ohjelman käyttöönotto ja opastus

Kirjojen lainaamista varten tarvitaan kirjastojärjestelmä. Rikosseuraamuslaitoksen yksiköt hankkivat itse lisenssin oikeusrekisterikeskuksen kautta tällä hetkellä käytössä olevaan PrettyLib-kirjasto-ohjelmaan. Ohjelmiston asentamisesta vastaa valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtori. Kirjastot auttavat kirjasto-ohjelman käyttöönotossa.

Turun kaupunginkirjastolta saa kirjalliset käyttöohjeet kirjasto-ohjelmien käyttöön. Kirjaston henkilökunta opastaa vankilan työntekijöitä ja asiakkaita tarvittaessa niin kirjastojärjestelmien kuin esimerkiksi kirjojen luetteloinnin ja tarroituksenkin kanssa.

Kirjastoammattilainen paikalla

Vaikka monenlainen tavoitteellinen aktiivitoiminta on vankilakirjastotyössä keskeistä, on kirjastojen tärkeää olla mukana myös laitoskirjaston tavallisessa arjessa. Kirjastoammattilaisen on hyvä olla paikalla vankilakirjastolla vähintään kuukauden välein sen aukioloaikana, vastata kysymyksiin, opastaa ja neuvoa, vinkata, kuunnella toivomuksia ja auttaa kirjastoon liittyvissä asioissa. Arjen läsnäolo on tärkeää, eikä se saisi jäädä massiivisen kehittämisen, ideoinnin ja uudistamisen varjoon.

Vankilakirjaston keittokirja

LUKUPIIRIT

**PERINTEINEN
LUKUPIIRI**

**ERILAISIA
TOTEUTUSTAPOJA**

**LUKUTAIDON
KEHITTÄMINEN**

**YHDESSÄOLOA,
LUKEMISTA, PELEJÄ,
KILPAILUJA**

**LUKUPIIRIN
HYÖTYJÄ**

Perinteinen lukupiiri

Lukupiirit ovat vankilakirjastotoiminnan yksi tärkeimmistä muodoista. Niiden tarkoituksena on kehittää vankien lukutaitoa, innostaa heitä lukemaan ja rohkaista ilmaisemaan ajatuksiaan ja tuntemuksiaan eri tavoin. Lukupiirit perustuvat sosiaaliselle yhdessäololle, keskustelulle ja käsiteltävästä aiheesta heränneiden ajatusten vaihtamiselle. Luottamuksen ja turvallisen ilmapiirin luominen on kaiken perusta.

Vankilan lukupiirissä osallistujien lukutaito ja motivaatio lukemiseen voivat vaihdella paljon. Onkin tärkeää huomioida henkilökemiat ryhmiä kootessa: ryhmäläisten on sovittava riittävästi yhteen, jotta lukupiiritoiminta on mielekästä. Henkilökemioiden lisäksi ryhmään valikoitumista säätelevät eniten suljetuissa vankiloissa osastoinnin aiheuttamat rajoitteet.

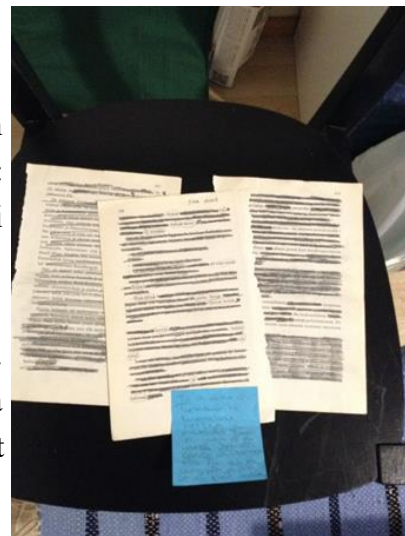
Lukupiiritoiminnassa yhteistyö vankilahenkilökunnan kanssa on ensisijaisen tärkeää. Poikkeavista tai haastavista tilanteista on tiedotettava henkilökuntaa välittömästi. Vankilan lukupiirissä on yleensä läsnä joku vankilan työntekijä, jonka koulutustaustalla tai virkanimikkeellä ei ole lukupiiritoiminnan kannalta merkitystä. Eri vankiloiden käytännöt kuitenkin vaihtelevat, ja joissakin suljetuissa laitoksissa voidaan haluta käyttää erityisesti valvontahenkilökuntaa.

Lukupiirin onnistumisen kannalta on tarpeellista, että myös työntekijät osallistuvat aktiivisesti ja sitoutuvat lukupiirin tavoitteisiin. Vangeille voi olla kiusallista, jos mukana on joku vain tarkkailemassa heitä, joten on tärkeää, että työntekijät eivät ole vapaamatkustajia vaan aktiivisia osallistujia, luetuista kirjoista keskustelijoita ja ajatusten vaihtajia siinä missä vangitkin.

Lukupiirin toteutustapoja

Lukupiiriin voi toteuttaa kirjan, elokuvan, runon tai vaikkapa jonkin lehtiartikkelin pohjalta. Sitä voi myös menetelmänä vapaasti muunnella: kirjojen lukemisen tilalla siellä voidaan esimerkiksi pelata lautapelejä tai järjestää levyraateja.

Lukupiiriin valmistautuminen alkaa tutustumalla tuleviin ryhmäläisiin. Ohjaajan on tärkeää selvittää, mitä ryhmäläiset haluavat lukea ja millaisia ehdotuksia heillä olisi lukupiirin aiheiksi. Lopulliset kirja- ja aihevalinnat tekee kuitenkin lukupiirin ohjaaja.

Perinteisessä lukupiirissä luetaan ääneen. Ennen kokoontumista kirjoja pyritään lukemaan itsenäisesti kuukausi etukäteen. Kun osallistujat ovat lukeneet valitut kirjoitukset, niitä käsitellään lukupiirissä yhteisesti.

Lukupiirissä käsiteltävät tekstit ovat usein lyhyehköjä novelleja, kirjoituksia tai runoja, mutta myös mielenkiintoisten lehtiartikkelien tarkastelu on mahdollista. Artikkelit liittyvät pääasiassa kirjallisuuteen ja kirjailijoihin, mutta myös valikoituja uutisia voidaan käydä yhdessä läpi. Vankilahenkilökunnalta saa apua siihen, että käsiteltävät tekstit eivät ole liian arkoja tai vaativia käsiteltäväksi tietyssä ryhmässä.

Lukupiirissä voi katsoa myös elokuvia. Monilla kirjastoilla on jonkinlainen sopimus elokuvien oikeuksista, jonka puitteissa elokuvia voidaan näyttää myös vankiloiden lukupiireissä. Lisätietoja elokuvien esitysoikeuksista löytyy Kirjastot.fi-verkkopalvelusta.

Pelit, levyraati ja kilpailut

Lukupiiri mahdollistaa lukemisen lisäksi myös yhdessä pelaamisen, levyraatien järjestämisen tai esimerkiksi tietokilpailut. Kokemukset tällaisesta ohjelmasta ovat olleet positiivisia, ja etenkin levyraati ja tietokilpailu ovat osoittautuneet Kirjastosta juuret elämään -hankkeen aikana suosituiksi. Myös erilaisista peleistä on pidetty, ja niitä on hankittu ryhmille testikäyttöön. Etenkin Alias ja Skip-bo ovat saaneet positiivista palautetta, ja ne ovat toimineet vankiloiden lukupiireissä tarkoituksenmukaisesti.

Ennakkotutustuminen lukupiiriin kulkuun ja pelattavien pelien sääntöihin on tärkeää. Monet vangit ovat tottuneet pelaamaan erilaisista panoksista, jotka voivat olla monelle itsestäänselvyys pelitilanteissa. Ne eivät kuitenkaan kuulu lukupiirin henkeen, mikä täytyy tehdä selväksi jo ennen pelitilanteen alkamista. Mahdolliset parit ja ryhmät on syytä arpoa, ettei pelaamisen aloittaminen viivästy joukkuejakojen takia.

Tällaisilla pienillä etukäteisvalmisteluilla ja lukupiiriin varautumisella voi vaikuttaa sen kulkuun ja välttää tilanteita, jotka pahimmillaan sotkevat koko pelihetken.

Pelaaminen on hyvää viihdettä, mutta siitä on myös monenlaista hyötyä, kuten kognitiivisten, sosiaalisten ja tunnetaitojen kehittyminen. Pelaaminen vaikuttaa myös ihmisen hyvinvointiin, sillä se helpottaa stressiä, antaa onnistumisen kokemuksia ja mielihyvän tunteita ja siten auttaa jaksamaan arjessa. Lisäksi mukavan tekemisen varjolla voi käsitellä aiheita, joiden läpikäynti muilla keinoin saattaisi olla henkilölle vaikeaa.

Vankilakirjaston keittokirja

TIEDONHAKU

**MEDIALUKUTAIDON
KEHITTÄMINEN**

**TIEDONHAKU
VANKILASSA**

**KONKREETTISTA
HARJOITTELUA
TYÖPAJOISSA**

**ONNISTUMISEN
KOKEMUKSET**

Tavoitteet

Tiedonhakuun ja etenkin tietoteknisen osaamisen edistämiseen on annettu monenlaisia periaatepäätöksiä niin Rikosseuraamuslaitoksella kuin sen ulkopuolellakin. Digitaaliseen asiointiin, digipalveluiden toteutukseen ja saatavuuteen panostetaan kaikilla yhteiskunnan alueilla. Sekä kirjastot että Rikosseuraamuslaitos pyrkivät kehittämään asiakkaidensa valmiuksia digipalveluiden käyttöön.

"Kirjastolakikin toteaa kirjastojen tehtävän tietojen, taitojen, kulttuurin, kansalaisvalmiuksien ja elinikäisen oppimisen edistäjänä. Mediataidot ovat muuttuvassa maailmassa keskeisiä kansalaisvalmiuksia ja elinikäisen oppimisen edellytys." (Turun kaupunginkirjaston mediakasvatussuunnitelma 2015)

Vankilakirjastoyhteistyöllä on erityinen roolinsa vankien digitaitojen kehittämisessä. Etenkin tiedonhaun harjoittelu on merkittävässä asemassa rikosentekijöiden myöhemmän elämän ja yhteiskunnassa selviämisen kannalta, mutta myös jo vankilajakson aikana. Tiedonhakukoulutus sisältää laitteistojen, ohjelmistojen, hakukoneiden ja eri tietolähteiden käytön perustaitojen opettelemista, minkä lisäksi lähdekritiikin ymmärryksen lisääminen on tärkeää. Tiedonhakukoulutuksessa vankeja tulee myös rohkaista erilaisten elektronisten palveluiden itsenäiseen ja aktiiviseen käyttöön.

Tiedonhaku vankilassa

Tiedonhaun opetus on Kirjastosta juuret elämään -hankkeen aikana sisältänyt kirjastopalveluiden ja verkkokirjaston käyttöön liittyvien aiheiden lisäksi myös opastusta tiedonhausta yleisellä tasolla sekä erilaisten verkkopalveluiden (mm. e-kirjat, Celia, Kela, Vero, TE, karttapalvelut) käytön opettelua. Osallistuvaa tiedonhaun opetusta on järjestetty jo syksystä 2012 asti.

Tiedonhakua voi toteuttaa vankilassa joko koko ajan jatkuvana tai suljettuna ryhmänä. Jatkuvalla toiminnalla voidaan lisätä erityisesti lyhytaikaisten vankien osallistumismahdollisuutta, koska heidän ei tarvitse odottaa seuraavaa aloitusta, vaan mukaan pääsee heti. Suljettu ryhmä on kuitenkin osoittautunut vankilakirjastotyön edetessä ja kokemusten karttuessa tehokkaammaksi toimintamuodoksi. Tähän vaikuttaa ryhmän dynamiikka. Vankien kanssa työskenneltäessä asiat perustuvat pitkälti luottamukseen ja sen tuomaan saavutettavaan yhteiseen työnäkyyn, joten suljettu, tiivis tiedonhakuryhmä toimii usein parhaiten.

Kirjastosta juuret elämään -hankkeen aikana tiedonhaun opetukseen osallistuneet vangit ovat päässeet pääasiassa heti kiinni toimintaan. Tiedonhakuopetusta on ollut vähintään kaksi tuntia viikossa, mikä on ollut hyvä, koska esimerkiksi työhön sijoittumista on avolaitoksessa joutunut muuten odottamaan pitkäänkin. Samalla nämä vangit ovat olleet entistä paremmin henkilökunnan ulottuvilla ja monen muunkin asian hoitaminen on alkanut sujua sen sijaan, että rikosentekijä olisi jäänyt passiivisesti odottamaan töihin tai muihin aktiviteetteihin pääsyä. Kirjastohanke on pystynyt siis toimimaan myös matalan kynnyksen periaatteen mukaisesti.

Tiedonhakuopetus on jaettu kuuteen työpajaan: verkkokirjastoihin, Kirjasampoon, muihin tietokantoihin, e-kirjoihin avotalossa ja suljetussa vankilassa sekä perinteisiin kirjoihin vankilakirjastossa. Käytännön toteutuksessa on kuitenkin ollut haasteita. Ensinnäkin suljetussa yksikössä internetin käyttöä on rajattu. Rikosseuraamuslaitos etsii tähän ratkaisua. Toiseksi kokoontumiskertoja saisi olla enemmän. Aika ei aina riitä, koska yhdellä opetuskerralla on edettävä yksi asia tai aihe kerrallaan. Kolmanneksi materiaaleja tehtäessä on otettava osallistujien erilainen lähtötilanne huomioon eri näkökulmista. Tehtäviä on rakennettava hyvin eritasoisiksi ja -tyyppisiksi ryhmäläisten taitojen mukaan ja tarvittaessa on varauduttava pitämään tukiovetusta. Ennakovalmistelut ovat siis tiedonhakukoulutuksessa erittäin tärkeitä. Valmisteluilla tarkoitetaan etenkin tarvittavan materiaalin päivittämistä ja aiheiden merkityksellisyyden huomioimista: vaikka rikosentekijöiden tiedonhakutaidot vaihtelevat suuresti ja osaamisessa on puutteita, vanhat ja käyttökeltottomat esimerkit huomataan kyllä helposti.

Esimerkkejä tiedonhakutoiminnasta

Verkkokirjastot (yksi kerta)

Ensimmäinen työpaja alkaa tutustumisella verkkokirjastoon. Ohjaaja voi näyttää eri toimintoja ja palveluita paikallisesta verkkokirjastosta, joka on hänelle itselleen tuttu. Kun vangit oppivat käyttämään yhtä verkkokirjastoa, on muidenkin kaupunkien verkkokirjastojen käyttö helppo oppia.

Kirjasampo (yksi kerta)

Kirjasampo (<http://www.kirjasampo.fi>) on kirjallisuuden verkkopalvelu, josta löytyvät tiedot eri kirjoista ja niiden saatavuustiedoista eri verkkokirjastoista. Se on tavallaan kirjastojen oma kaunokirjallisuuden hakukone; ”Kirjastojen kirjasampo.fi auttaa löytämään kiinnostavat kirjailijat, kirjat ja lukukokemukset.” Myös tätä opetuskertaa varten täytyy etukäteen suunnitella omat tehtävät.

Tutustuminen muihin tietokantoihin (kaksi kertaa)

Muihin tietokantoihin tutustumisella tarkoitetaan esimerkiksi sähköisen asioinnin harjoittelua. Lisäksi voidaan tutustua tiedonhakuun taitona. Hakukoneena käytetään yleensä Googlea, jonka avulla opetellaan tekemään erilaisia hakukäskyjä ja miettimään etenkin hakusanoja tarkasti. Tietokantakoulutuksessa voidaan esitellä esimerkiksi Finna.fi, eli Suomen arkistojen ja museoiden hakuportaali, sekä Leijuva liitutaulu, josta puolestaan löytää esimerkiksi tekijänoikeusvapaata sisältöä.

E-kirja ja ”perinteinen” kirja (yksi kerta avotallossa)

Opetuskerta alkaa tutustumisella e-kirjojen lainaamiseen. Avolaitoksissa vangeilla on käytettävissään verkkoyhteydessä olevat tabletit, joiden avulla e-kirjoihin perehdyttäminen on helppoa. Alkuopastuksen jälkeen osallistujat harjoittelevat itse lataamaan e-kirjoja kuvitteellisilla asiakkuuksilla. Ohjaajan tulee olla valmis opettamaan osaa vangeista kädestä pitäen, osalle asia sen sijaan on helpompaa. E-kirjojen lukeminen on lisännyt lukuintoa ja perinteisten kirjojen lainaamista ja lukemista, minkä takia ne ovat olennaisessa osassa tiedonhakutoiminnassa.

E-kirja ja ”perinteinen” kirja (yksi kerta suljetussa)

Suljetuissa yksiköissä e-kirjat on ladattu etukäteen tableteille, sillä verkkoyhteys ei ole mahdollinen tällä hetkellä. Vaikkei verkkoyhteyttä ole, on osiosta pidetty paljon, koska samalla vangit ovat saaneet tutustua tabletin käyttöön. E-kirja on ollut vankilakirjastohankkeen aikana lähes kaikille vangeille ennalta tuntematon tuttavuus.

Vankilakirjastoon tutustuminen (yksi kerta)

Opetuskerralla tutustutaan kirjaston yleisiin käytäntöihin, aineiston etsimiseen ja lainaamiseen sekä hyllyluokitukseen. Vankilakirjaston hyllyluokat ovat samat kuin kaupunginkirjastoissakin, joten niiden opettelu helpottaa kirjastoissa asioimista myös vankilajakson jälkeen.

Vankilakirjaston keittokirja

KULTTUURIVIERAILUT

KULTTUURIIN TUTUSTUMINEN
KIRJASTOKIERROKSET JA KULTTUURIPÄIVÄT
MESSUT, NÄYTTELYT JA KONSERTIT
VIERAILIJAT
YHDESSÄOLOA

Kulttuurivierailut

Kulttuurivierailujen tavoitteena on madaltaa rikoksenteekijöiden kynnystä käyttää erilaista kulttuuritarjontaa. Vierailut sisältävät näyttelyihin, konsertteihin, eri kirjastoihin tai esimerkiksi messuille osallistumista. Niitä voidaan toteuttaa myös vankilan sisällä järjestämällä erilaisia tapahtumia. Osallistumista tapahtumiin voi käyttää kannustimena: esimerkiksi aktiivisesta osallistumisesta lukupiiriin voidaan palkita ryhmä kulttuurivierailulla.

Parhaiksi vierailukohteiksi on Kirjastosta juuret elämään -hankkeen aikana koettu monipuoliset näyttelyt tai kohteet, joista saa paljon virikkeitä. Yhden tyyli-suunnan tai taiteilijan ympärille rakennetut näyttelyt eivät välttämättä ole kovinkaan suosittuja yksipuolisuutensa takia. Monet vangeista ovat lyhytjänteisiä, mikä tulee ottaa huomioon kulttuurivierailua ja sen virikkeitä suunniteltaessa.

Kulttuurivierailua suunniteltaessa on tärkeää kuunnella ryhmää. Kiinnostuksen kohteet voivat toiminnan aikana muuttua, ja moni rikoksenteekijä voi yllättää syvällisellä suhtautumisellaan asioihin. Vierailukohdetta valittaessa on myös hyvä muistaa, että ei ole olemassa tyypillistä vankia kulttuurimieltymysten ja kiinnostuksen kohteiden suhteen, vaan jokainen ihminen on yksilö.

Ryhmä ja sille sopiva vierailukohde valitaan etukäteen vankien toiveiden ja vankilan työntekijöiden näkemysten mukaan. Kun kohde on alustavasti valittu, vankilan apulaisjohtaja arvioi sen ja antaa vierailulle lopullisen luvan. Kulttuurivierailuille osallistuu kirjastotyöntekijän lisäksi kaksi vankilatyöntekijää. Ryhmä

lähtee vankilalta vankilahenkilökunnan kuljettamana, ja kirjaston työntekijä tavataan vierailukohteessa. Vankilan ulkopuoliset vierailut onnistuvat yleensä vain avovankiloista.

Kirjasto- ja kulttuuripäivä

Kirjaston opastetulla kierroksella esitellään yleisesti kirjaston toimintaa ja tavoitteita. Kierros on samanlainen kuin muillekin asiakasryhmille. Ryhmä lähtee vankilasta henkilökunnan kanssa yksikön toimintatapojen mukaisesti. Samalle kerralle on mahdollisuuksien mukaan järkevää järjestää myös muita vierailuja. Päivän toisena kohteena voivat olla vaikkapa erilaiset museot.

Turussa vankiloista on Kirjastosta juuret elämään -hankkeen aikana vierailtu esimerkiksi historian ja nykytaiteen museo Aboa Vetus & Ars Novassa, Turun linnassa ja Wäinö Aaltosen museossa. Aboa Vetus & Ars Nova on ollut näistä ylivoimaisesti suosituin. Joskus kohteet ovat antaneet erityisryhmälle alennuksia.

Esimerkki päivän kulusta:

Päivä alkaa ryhmän saapumisella kirjastoon, jossa tehdään kirjastokierros. Kierros kestää parisen tuntia. Sen aikana tutustutaan palautus- ja lainausautomaatteihin sekä eri osastoihin. Erityisesti musiikkiosasto on todettu suosituksi kohteeksi.

Ryhmä jatkaa ruokailun jälkeen tutustumista toiseen kohteeseen, joka voi olla esimerkiksi paikallinen museo tai näyttely.

Kirjamessut

Kirjamessuja järjestetään kerran vuodessa Helsingissä ja Turussa. Vierailukohteena ne vastaavat muita kohteita; ainoastaan muiden ihmisten suuri määrä tilaisuudessa on otettava huomioon. Kirjamessuille osallistuvat vangit valitaan aina ennakoon, kuten muillekin vierailuille lähdeettäessä.

Kirjastosta juuret elämään -hankkeen aikana Turun kirjamessuille osallistuminen oli mahdollista pitkäaikaisimman yhteistyövankeilan, Käyrän vankeilan, sijainnin takia: se sijaitsee lähellä Turkua, joten Turun kirjamessuille osallistuminen sujui helposti.

Konsertit

Kirjastosta juuret elämään -hankkeen aikana Satakunnan vankeilan Huittisten yksikössä ja Käyrän vankeilassa toteutettiin Kotiteollisuus-yhtyeen keikat. Molemmat keikat järjestettiin saman päivän aikana.

Kotiteollisuus Käyrän keikalla 2013.
Kuva: Irmeli Malka-Kannisto

Tervetuloa Käyrän lastenkonserttiin!

26.5.2018 klo 13.00, paikkana koulurakennuksen tapaamistila

Miltä näyttävät Käyrän nimikkosoittimet eli käyrätorvet! Miten pasuuna kajahtaa tai miltä trumpetti tai tuuba kuulostavat? Voiko puutarhaletkulle olla kastelun lisäksi musikaaliskin käyttöä kesäaikaan?!

Asiaan perehdyttää ja teitä viihdyttää Turun filharmonikoiden vaskikokoonpano eli pari käyrätorvea ja pasuunaa, trumpetti ja tuuba.

Vaskikokoonpano esittää lastenkonsertin ohjelmistoa päivitetynä muutamalla kappaleella ja yhteislaululla.

Lisäksi tilaisuudessa on soitinesittelyjä ja yllätysnumero.

Lastenkonsertin kesto on noin 30 minuuttia.

Järjestäjä: Turun vapaa-aikatoimiala ja Käyrän vankeila

Kulttuurivierailut keikoille ovat osoittaneet, että konsertteihin osallistuminen ei ole kaikille ennestään tuttua, vaikka musiikkia harrastetaan vankiloissa paljon. Monelle osallistujalle myös keikalla olo selvin päin oli uutta. Keikka ei siis vastannut täysin normaaleissa olosuhteissa järjestettyä, ja bändikin kommentoi tunnelman olleen välillä ”kuin parikymmentä vuotta sitten Lemillä, eli kovin jäyhää meininkiä.”

Keikat ovat iso asia niin järjestäjien kuin osallistujienkin näkökulmasta. Vankiloiden osallistujamäärät saattavat tulla yllätyksenä bändeille, jotka mahdollisesti täyttävät isojakin saleja muilla keikoillaan; vankilakeikalla yleisössä voi sen sijaan olla vain 35 ihmistä. Lisäksi bändille taputtaminen tai hurraaminen ei välttämättä kuulu tapoihin, kuten tavallisella keikalla, vaan ”kun soitto loppuu, niin se

on sitten siinä.”

Kirjastoyhteistyö mahdollistaa myös vankien perheiden kohtaamisen järjestämällä lasten konsertteja, joihin vankien perheet ovat tervetulleita.

Taiteilijavieraat ja muut vierailijat

Kulttuurivierailut voivat olla erilaisten retkien lisäksi myös yksittäisten taiteilijoiden vierailuja vankilassa. Taiteilijavierailut ovat olleet hankkeen aikana suosittuja, ja niihin osallistuminen on ollut runsaslukuista. Vierailijat ja heidän puheenaiheensa ovat olleet monipuolisia: vierailuilla on puhuttu muun muassa rock-lyriikasta, runoista, sarjakuvista, proosasta ja stand up -komiikasta. Näin vankilakirjasto pyrki vastaamaan mahdollisimman monenlaisten ihmisten kiinnostuksen kohteisiin ja tarjoamaan monipuolista tarjontaa.

Taiteilijavierailut ovat suosittuja, mutta ne myös vaativat työtä: tapahtuma ei täyty osallistujista ilman markkinointia ja mielenkiintoista esiintyjää tai aihetta. Lisäksi tarvitaan monien tahojen yhteistyötä. Hankkeen aikana on kuitenkin havaittu, että kova työ palkitaan, ja taiteilijavierailijoista on pidetty paljon, kunhan ennakkovalmistelut on tehty huolellisesti.

Kirjastosta juuret elämään -hankkeen aikana vankiloissa ovat vierailleet muun muassa muusikot Jouni Hynynen ja Kaarle Viikate, kokemusasiantuntija ja stand up -koomikko Miika Pettersson, kirjailijat Arno Kotro ja Jasu Rinneoja, kirurgi ja kokemusasiantuntija Christer Lybäck, runoilija Harri Herttel, sarjakuvataiteilija Jouko Nuora, lehtori Laura Hokkanen ja kokemusasiantuntija ja pastori Heikki Maakorpi. Monet vierailijoista ovat pitäneet jonkinlaisia työpajoja tai osallistuneet lukupiireihin luentojen lisäksi tai tilalla.

Vankilakirjaston keittokirja

VANGIT KULTTUURIN TEKIJÖINÄ

LUOVA ILMAISU JA TUNTEIDEN KÄSITTELY
KIELENHUOLTO
RUNOT
SANOITUKSET, SÄVELLYKSET JA NOVELLIT
VANKILATEATTERI
ONNISTUMISEN KOKEMUKSET

Luova ilmaisu

Vankiloissa on tehty pitkään yhteistyötä eri kulttuurintuottajien ja -tekijöiden kanssa. Erilainen luova ilmaiseminen on havaittu hyväksi tavaksi työskennellä rikoksenteekijöiden kanssa. Taiteen avulla voi saavuttaa asioita, joiden saavuttaminen muilla keinoin olisi vaikeaa tai jopa mahdotonta. Siihen perustuvat työmuodot säilyttänevät jatkossakin merkityksensä rikoksenteekijöiden kanssa työskennellessä.

Kirjoittaminen ja kielenhuolto

Kirjastosta juuret elämään -hankkeen aikana vankiloissa on toteutettu erilaisia kirjoittamisen valmentamiseen tai kielenhuoltoon liittyviä ryhmiä. Kirjastoyhteistyön merkittäviä vaikutuksia ovat paitsi lukemiseen ja kirjoittamiseen liittyvän innostuksen lisääminen myös hyvästä kielellisestä ilmaisusta ja sen muodoista kiinnostuminen. Motivoitunut ja asiasta kiinnostunut osallistuja on valmiimpi harjoittelemaan muitakin aihetta liippaavia asioita. Saman voisi ajatella toteutuvan myös esimerkiksi soittamisen harjoittamisessa: motivaatio musiikin teoriaan syntyy luontevimmin musiikin, ei teorian itsensä kautta. Kun ihminen siis pääsee itse tuottamaan tekstiä, myös oikeinkirjoitus alkaa todennäköisesti kiinnostaa enemmän. Näin halu ja tarve oppia tukevat toinen toisiaan.

Runot

”Minä olen kuin kellon viisarit. Aamusta iltaan, joka päivä nakutan samaan tahtiin, samat rutiinit. Minä olen numero ja nimi. Sitä minä olen, ainakin seuraavat kymmenen vuotta, numero ja nimi. Olen kuin pieni hiekanjyvänen, tuhansien hiekanjyvästen joukossa, keskellä - Ei mitään. Näkymät edessäni ovat samanlaiset, kuin näkymät sivuillani tai takanani, yhtä tyhjää. Minä olen elinkautis-vanki, sitä minä olen-Autiomaa.” (Runo: Autiomaa. Kirjoittaja on ryhmään osallistunut elinkautisvanki.)

Lähtökohdat runojen kirjoittamiselle vaihtelevat: Osa vangeista on jo kirjoittanut runoja, osa innostuu asiasta esimerkiksi lukupiirien kautta. Moni purkaa ahdistustaan, yksinäisyyttään, ikäväänsä ja yleisesti kokemuksiaan runoissa. Runot ovatkin hyvä väline purkaa ja käsitellä tunteita sanallisesti. Muidenkin tekstilajien kirjoittamiskynnys on monilla vangeilla madaltunut runoihin tutustumisen jälkeen. Havainto siitä, ettei loppusointuinen runomuoto olekaan ainoa oikea tapa ilmaista, helpottaa monien luovuutta ja saa runojen kirjoittamisen tuntumaan mielekkäämmältä ja luontevammalta.

”Joka aamu sekoitan teheni niitä kyyneliä, joita salassa itken sellini suojassa.” (Runo: Autiomaa.)

Novellit ja pidemmät kirjoitelmat

Romaanien tai pitkien kirjoitusten kirjoittaminen on harvinaista, mutta novelleja on kirjoitettu vankiloissa jonkin verran. Myös yhdessä kirjoittamista on kokeiltu jopa koko ryhmän osallistujien voimin. Vankiloissa novellien ja muiden kirjallisten tuotosten aihepiirien on kuitenkin huomattu pyörivän vahvasti rikoksissa ja päihteissä, niitä ihannoiden. Aihepiiriä kannattaakin siis rajata tarkemmin ja sopia jo etukäteen, että esseeryhmän ei ole tarkoitus olla rikollisen alakulttuurin ylläpitäjä. Esseeryhmän kanssa tulisi sopia etukäteen myös siitä, miten juonen olisi tarkoitus edetä.

Yksittäiset osallistajat ovat silloin tällöin tuoneet luettavaksi pidempiä kirjoituksiaan, kuten Hyvää syntymäpäivää -novellikatkelman:

Hyvää syntymäpäivää

”Hyvää syntymäpäivää ystävä siit on aikaa ku ollaan viimex törmätty. Vieläkö Pohjanmaa muistaa aikaa Julman? Se oli paska juttu, mut toivottavasti unohdettu. Mul on ollu pitkä matka meidän ryyppyillast tähän hetkeen. Muistatko sen pienen tytön, joka pelkää linnaan lähteä? Elämä oli silloin aika hajalla, makasin

lähtökuopas ase ohimolla. Siin oli kuvioo, oli huutoo ku kaikki pimees huito. Sit koitti hetki, jolloin Etelä-Pohjanmaalle syttyi tähti kirkas ja prinsessa matkaan pinkas. Juoksi vaan eteenpäin. Päässä oli traumat, selkärangassa säännöt. Prinsessa kanto vastuun, vaix se ei edes ollu sen syy. Julma alotti sodan, vei isin pikkutyön.

Sota raukesi, rauha kai jonkinlainen palasi, vaan prinsessa ei. Prinsessan isommat tuulet vei. Matkalla tähtiin prinsessa nähtiin. Välillä oli prinsessa aivan yksin, välillä taas sekaisin maailmalla huiteli.”

(Novelli: Hyvää syntymäpäivää. Kirjoittaja on suljetun laitoksen vanki.)

Sanoitukset ja sävellykset

Musiikilla on vangeille iso merkitys, ja sitä kuunnellaan ja soitetaan vankiloissa paljon. Sillä on todettu olevan myös monenlaisia positiivisia vaikutuksia: yhteys niin verbaalisiin ja kuin matemaattisiinkin taitoihin, vaikutus mielialaan ja vireystilaan sekä aivotoiminnan paraneminen ovat tutkitusti sidoksissa musiikkiharrastukseen. Erilaisten sanoitusten kirjoittaminen on puolestaan yhteydessä luovuuteen, ja se on myös hyvä keino käsitellä vaikeita asioita. Sanoitukset ja sävellykset ovat siis kaikkiaan toimiva keino työstää vangin omia ajatuksia ja tunteita.

”Hani

Moi! Mitä kuuluu? En oo kuullu susta aikoihin. Päätin tehdä laulun mil pääset kii mun tunteisiin aitoihin. Mul on sisäinen rauha. Paskat muistot lensi merellä seilaaviin laivoihin. Nyt oon uus. Mun elämä ku Moulin Rogue. Tanssia, tanssia, väriloistetta, valoja. Pidät mua ehkä hulluna, sairaana, erikoisena, mut sä oot mun aito maalitauluni mihin aion nyt osua mun rakkauden jousella. Ote-taanx matka tähtiin? Noustaan kiitoradalle mikä vie unelmien pilviin. Siel on vaan me kaks, ava-ruus ja ikuisuus. Tuutko mun messiin? Haluun sut mun atmosfääriin. Käärin sut pumpuliin, hukutan suudelmiin. Tuut mun unelmiin. Mielikuvitusta, haavekuvia, unelmia pää on täynnä erilaisii kuvioita. Sä oot se ykkönen, en anna sun pettyy hani, jos tartut mun kädestä, viet eteenpäin. Mä näytän ja petan sulle mun sävelen. Otetaanx matka tähtiin? Paljon kumpiki koettu, tyhjii lauseit hoettu. Mun suu ei täyty enää paskalla, vaan aidolla asialla. En tarvi rahaa, en bemarii, mersuu. Mul on kaikki, kun saan iltaisin sun viereen nukahtaa hani.” (Sanoitus: Hani. Kirjoittaja on suljetun laitoksen vanki.)

Vankiteatteri

Kirjastosta juuret elämään -hanke ei ole toistaiseksi pitänyt sisällään teatteri-ilmaisua, mutta teatterikäyntejä on suunniteltu. Niissä voi lähtökohtaisesti soveltaa samoja asioita kuin muidenkin kulttuurivierailujen kohdalla.

Vangit eri taidemuotojen tekijöinä on kuitenkin kehittämisarvo, jota kannattaa pohtia ja jonka mahdollisuuksia tulisi miettiä ja kehittää. Erilaisia yhteistyökumppaneita ja aiemmin tehtyjä kokeiluja voi myös hyödyntää.

Monessa maassa vankilateatterilla on pitkät perinteet ja se on myös todettu erittäin vaikuttavaksi kuntoutusmuodoksi. Suomessa vankilateatterista vastaa muun muassa vankilateatteria varten perustettu Taiteuta ry, jonka kanssa Rikosseuraamuslaitos on tehnyt sopimuksen valtakunnallisesta

vankilateatteritoiminnasta. Kuitenkin myös ilman Taittuu ry:tä vankilateatterityötä on tehty jonkin verran. Vankilateatteritoiminta kehittää osallistujensa sosiaalisia taitoja ja vastuullisuutta, tarjoaa keinon käsitellä omien tekojen seurauksia rakentavalla tavalla ja antaa vangille mahdollisuuden tuntea itsensä näkyväksi ja tasa-arvoiseksi. Sillä on positiivisia heijastusvaikutuksia vankien läheisiin ja sen kautta koko yhteiskuntaan:

"Tämä on yhteiskunnankin kannalta tärkeää. Ei ole sellaista ihmislajia kuin vanki. On ihmisiä, jotka ovat syystä tai toisesta vankilassa." – Hannele Martikainen, vankilateatteritoiminnan kehittäjä

Rikosseuraamuslaitoksen julkaisusarjassa on vuonna 2018 julkaistu Laura Menardin tutkimus *Vankilateatterin vaikutukset ja vaikuttavuus*. Siinä vankilateatterin kaikkein tärkeimpänä aspektina nousi esiin draamallisessa prosessissa muodostunut yhteisöllisyyden, sosiaalisen tuen ja yhteenkuuluvuuden kokemus, joka kantoi läpi raskaan harjoitusvaiheen, pakotti jatkamaan projektissa ja teki harjoituksista hauskaa. Muita kohtaan tunnetut epäluulon epäluottamuksen tunteet hälväivät ja tilalle tuli auttamisenhalua ja autetuksi tuleminen kokemuksia. Menardin tutkimusta varten haastateltu vanki kiteytti tämän osuvasti:

"No siis. Varmaan ihan semmonenkin, että aikasemmin mä olin elämäs jättänyt kaikki kesken. Luovuttanut niiku heti. Nii se, että halusi viedä jonku loppuun, ja sitten vielä just se porukan tuki että. Siin oli useampikin kun sano samaa, et jossain vaihees toisille tuli sitten kun oli harkkoja harkkoja harkkoja ja silleen. Ni sit just et tavallaan sä et voi sitä tehdä muillekaan, ja tuettiin toisia just silleen."

Julkaiseminen

Jo aiempien hankkeiden aikana vankien töitä on ollut esillä kirjastojen näyttelyissä ja esimerkiksi Kriminaalihuollon tukisäätiön nettisivuilla osoitteessa www.krits.fi. Kuten vankilatoiminnan muissakin tilanteissa, vankien kanssa työskenneltäessä on tärkeää kiinnittää erityistä huomiota tieto- ja yksityisyydensuoja-asioihin. Vangilta itseltään täytyy luonnollisesti saada lupa työn esille asettamiseen.

Julkaisemista ja näyttelyiden järjestämistä kannattaa ehdottomasti kokeilla mahdollisuuksien mukaan. Luova ilmaisu ja omien tuotosten julkaiseminen voivat jatkossa avata monia ovia lahjakkaalle ihmiselle.

Vankilakirjaston keittokirja

VANHEMMUUS

ARINOITA VIDEOON
ÄLITYKSELLÄ

IREETÖN
KSILÖTYÖMUOTO

KAINEN LUKIJA
NNITTÄÄ

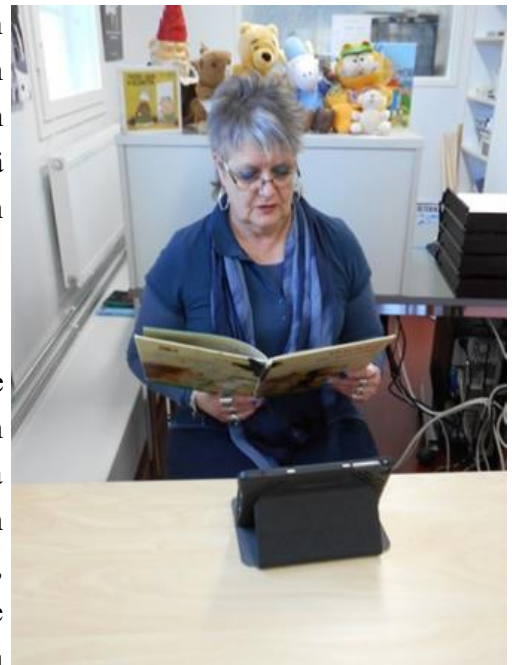
JOTTAMUKSELLISUUS

Lue kotiin

Lue kotiin -toiminnalla tarkoitetaan sitä, että vanki lukee lapselleen satuja ääneen videon välityksellä. Satu luetaan ja tallennetaan kunkin vankilan mukaisilla käytännöillä, esimerkiksi tabletille tai muistitikulle. Tallenne lähetetään kotiin yhdessä luetun satukirjan kanssa.

Tällaisessa toiminnassa yhdistyvät sekä kirjastojen että vankiloiden tavoitteet: vankien kiinnittäminen yhteiskunnan normaalipalveluihin ja sopeuttaminen muuttuvaan tietoyhteiskuntaan. Ihmisen on saatava kokea itsensä vanhemmaksi. Lukemalla kotiin vanki pysyy siis kiinni perheen arjessa ja elämässä, jolloin kotiinpaluu on aikanaan helpompaa.

Vankilahenkilökunta valitsee ne vangit, jotka osallistuvat Lue kotiin -toimintaan. Ensimmäinen tapaaminen on kirjaston työntekijän ja vangin keskinäistä tutustumista ja keskustelua yleisesti vanhemmuudesta. Tapaamisessa puhutaan vanhemmuudesta pääasiassa kirjastonäkökulmasta: mitä luetaan, mitä voisi lukea ja mitä vanki haluaisi kotiin lukemalla viestiä. Lue kotiin -toiminta onkin hyvä mahdollisuus yhdistää lapsi- ja perhetyön osaamista kirjastotyöhön.

Lukutilanteiden järjestämisessä on syytä huomioida kiireettömyys ja jaksaminen. Tätä työtä ei voi tehdä liukuhihnaisesti, sillä kyse on muustakin kuin lukemisesta. Onnistunut kotiin lukeminen on kaikille osapuolille merkityksellinen tapahtuma, mutta etenkin vangille tilanne voi olla hyvinkin herkkä ja tunteikas. Parhaimmillaan myönteinen sanoma ja vaikutus voivat olla todella merkittäviä.

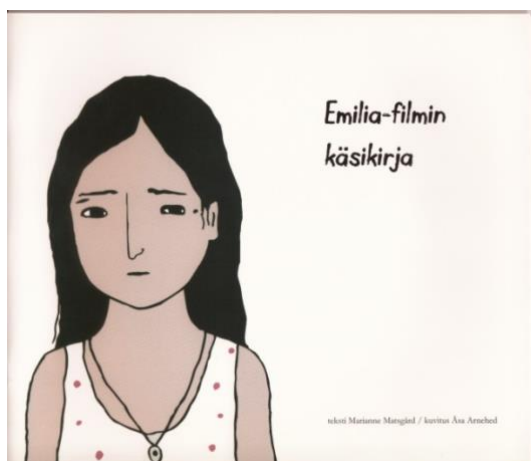
Lue kotiin -toiminnassa voidaan videoida myös itse kirjoitettuja satuja, runoja, tarinoita tai itse laulettuja lauluja. Pääasiassa vangit lukevat lapsilleen, mutta myös muille läheisille on mahdollista videoida esimerkiksi lukemista, laulua tai soittoa.

Lue kotiin -tilanne edellyttää onnistuakseen samoja hyviä aineksia, välittämistä, kiirettömyyttä, kohtaamistaitoja ja hyviä sosiaalisia valmiuksia kuin muukin vankilakirjastotoiminta. Luottamus vangin ja kirjastotyöntekijän välillä on tässä toiminnassa tärkeää, sillä lukutilanne voi kehittyä hyvinkin henkilökohtaiseksi.

Kirjastoissa on saatavilla poistokirjoja, joita vangit voivat lukea ja sitten lähettää videon mukana kotiin. Vanki voi lukea useampiakin kirjoja lapselleen. Satujen aiheilla ei välttämättä ole niinkään merkitystä lapselle, vaan tärkeintä on, että hänelle ylipäätään luetaan. Etenkin pitkäaikaisvangeille tällainen mahdollisuus on erittäin merkityksellinen, sillä yhteydenpito on rajattua, mutta perheisiin halutaan kuitenkin pitää mahdollisimman hyvät välit vankeusjaksonkin aikana.

Vankilakirjaston keittokirja

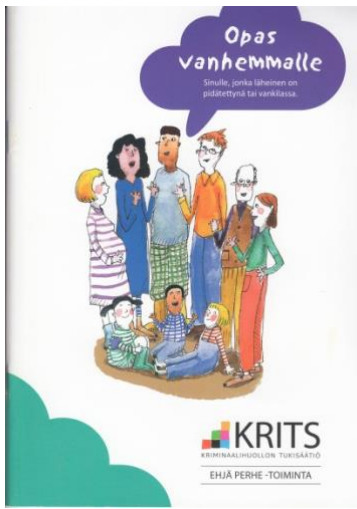
LASTENKULTTUURIN TUOTTAMINEN VANKILASSA

VANKEUDET VAIKUTUKSET LAPSILLE
LASTENKULTTUURIN TUOTTAMINEN
ERILAISET LASTENTAPAHTUMAT
TEKEMISEN RIEMUA LAPSEN EHDOKSILLA

Vankeuden vaikutukset lapsille

”YK:n lapsen oikeuksien komitea tunnustaa, että vanhemman vankeudesta johtuva ero tai suhteen häiriintyminen vaarantaa vakavasti lasten oikeutta kehitykseen. Nämä vastoinkäymiset vaikuttavat lapsiin eri tavoin riippuen heidän yksilöllisestä joustavuudestaan, iästään ja olosuhteistaan sekä saatavissa olevista tuki- ja huolenpitomahdollisuuksista.

Myös Euroopan parlamentti on tunnistanut, että vanhemman vankeudella on monenlaisia vaikutuksia lapsen oikeuksien toteutumiselle, sekä tunnustanut vankien lasten olevan yhtälailla haavoittuva ryhmä kuin esimerkiksi vammaiset lapset tai romanilapset. EU:n alueella arvioidaan olevan yli 800 000 lasta, joiden elämää vanhemman vankeusrangaistus koskettaa. Vankien lasten määrää ei ole Suomessa kunnolla kartoitettu, mutta Kriminaalihuollon tukisäätiön 2011 ilmestyneessä Lähelle-selvityksessä on arvioitu heitä olevan noin 8000–10 000 vuodessa.

Eurooppalaisen COPING-tutkimuksen (Children of Prisoners, Interventions & Mitigations to Strengthen Mental Health) mukaan lapsilla on huomattava avun ja tuen tarve ja lisääntynyt riski epäsosiaaliseen käyttäytymiseen, jos jompikumpi vanhemmista joutuu vankilaan. Leimautuminen, katkenneet kiintymyssuhteet, taloudelliset ja sosiaaliset ongelmat sekä hoidon puute ovat yhteydessä mielenterveysongelmien riskiin lapsilla. Lapset kärsivät häpeästä, leimautumisesta, omanarvontunteen menetyksestä ja syrjinnän kokemuksista. Lapset ja heidän vanhempansa kertoivat lasten painajaisista, surusta, eroahdistuksesta ja huonosta itseluottamuksesta. He kertoivat myös arkielämän raskaudesta, pitkistä tapaamismatkoista vangitun vanhemman luokse sekä hyvistä ja huonoista tapaamistiloista vankiloissa.” (Kriminaalihuollon tukisäätiö)

Näihin asioihin voi tutustua lisää Europrisin nettisivuilla, jotka löytyvät osoitteesta <https://childrenofprisoners.eu/>.

Kriminaalihuollon tukisäätiö tarjoaa materiaaleja rikoksentekijöiden lasten kanssa työskentelyyn. Yhteyttä voi ottaa rohkeasti, sillä ymmärrystä ja osaamista asioiden käsittelemiseen on olemassa ja helposti saatavilla. Tukisäätiön sivuilta löytyy tietoa myös muista kriminaalihuollon palveluista osoitteesta <https://www.krits.fi/>.

Vanhemman vankeudella on monia vaikutuksia lapselle. Kirjastoyhteistyö voi tuottaa monia positiivisia ja tärkeitäkin hetkiä arkeen ja osaltaan vähentää vankeuden vaikutusta lapselle.

Lastenkulttuurin tuottaminen

Lastenkulttuuri tarkoittaa lapsille suunnattuja esityksiä, kuten konsertteja ja teatteriesityksiä, sekä erilaisia lasten kanssa toteutettavia taidetyöpajoja. Toiminnan tavoitteena on inspiroida lapsia ja perheitä kulttuurin ja taiteen äärelle. Tärkeänä tehtävänä on myös vanhemmuuden ja perheiden tukeminen kulttuuri- ja taideaktiviteettien välityksellä.

Lastenkulttuurin suunnittelija pyrkii luomaan puitteita sekä mahdollistamaan saavutettavia ja matalan kynnyksen kulttuuri- ja taidekokemuksia lapsille ja koko perheille. Vankilaperheille on järjestetty muun muassa konsertteja, taidemaalaustyöpajoja ja isä-lapsi-sirkustyöpajatoimintaa. Kaikki toiminta on toteutettu lastenkulttuurin ammattilaisten ohjauksessa. Vankien lapsille on myös mahdollistettu käyntejä eri kulttuurikohteisiin, kuten lastenviikonloppuja museoihin ja konsertteihin.

Kulttuurin ja taiteen kautta lapset ja vanhemmat löytävät yhteistä tekemistä, mikä lähentää perheitä, auttaa keskusteluyhteyksien luomisessa ja helpottaa lasten ja vanhempien kanssakäymistä. Näin perheiden välit pyritään pitämään mahdollisimman luontevina toisen vanhemman vankeusjaksosta huolimatta.

Kokemuksia Vanajan vankilasta lasten parissa

Lapsi- ja perhetyötä on tehty vankiloissa pitkään. On hienoa huomata, miten monipuolista työtä lasten parissa on tehty. Esimerkiksi Vanajan vankilassa työskennellään naisvankien ja heidän lastensa kanssa. Seuraavaan listaan on koottu joitakin vankilassa lasten kanssa tehtäviä asioita. Listan ovat koonneet Mia-Riikka Tyni ja Tuija Muurinen.

Vauverosirkus – perheosaston äidit ja lapset osallistuvat kerran viikossa vankilassa yhdessä vauverosirkukseen. Osastolla olevat äidit osallistuvat siihen oman lapsensa kanssa.

Vauverosirkus on yhdessä temppuilua, liikuntaa ja rentoutumista vauvan iän mukaisesti.

Värikyly – perheosastolla. Samoin periaattein kuin vauverosirkus. Ilmaistaan tunteita maalaamalla väreillä musiikin tahdissa

Voimaannuttava valokuvaus – perheosastolla. Äiti ja vauva ovat yhdessä kuvissa. Kuvia on tehty sarjana, jossa näkyy vauvan kasvaminen ja äidin muutos tuomion aikana.

Perhepäivä – järjestetään yhteistyössä seurakunnan ja kolmannen sektorin eri toimijoiden kanssa. Päivään voi kuulua muun muassa musiikkiteatteria, nukketheateria, voimaannuttavaa valokuvausta, luontorastipolkua, sirkusta ja askartelua. Vankien perheet ovat myös osallistuneet päivään: mukana on ollut myös isovanhempia ja esimerkiksi lapsia sijaisperheistä.

Perhetalolla jokaiseen huoneistoon on tehty laminoitu vihko, jossa on kerättyä erilaisia vanhan ajan pelejä, leikkejä ja tehtäviä: kaikkea, mitä lapsen kanssa voi perhetapaamisessa tehdä. Vihkosta löytyy niin ulko- kuin sisäleikkejäkin. Lapsille on myös omaa tehtävää: heidän täytyy etsiä perhetalolla eri asioita vihjeiden avulla ja vastata kysymyksiin yhdessä vanhemman kanssa. Vastauspaperin palautetaan perhetapaamisen lopussa päivystykseen, jolloin lapsi saa pienen

Erilaiset lastentapahtumat

Sirkustyöpajoja on toteutettu syksyn 2018 aikana Satakunnan vankilan Huittisten ja Köyliön yksiköissä. Niiden vastaanotto on ollut hyvä, vaikka osallistujamäärät ovatkin vaihdelleet. Työpajat on toteutettu yhteistyössä kirjaston ja yksiköiden henkilökunnan kanssa, ja niistä on vastannut Sirkus & Teatteriyhdistys Aura Company, joka tarjoaa sirkus- ja teatteritoimintaa monipuolisesti erilaisiin tarpeisiin ja tapahtumiin. Työpajojen vetäjinä ja ohjaajina toimivat kaksi sirkustaiteilijaa Aura Companylta.

(Sirkustyöpaja. Kuva: Irmeli Malka-Kannisto)

Hankkeen ja kirjastoyhteistyön muuna satona on ollut lisäksi tilojen kuvittamista, lippuja erilaisiin tapahtumiin vankien perheille ja lasten konsertti vankilassa. Tärkeintä on, että

lasten tilaisuuksia vankilassakin järjestettäessä mennään lapsen ehdoilla. Lapsilähtöinen toteutus vankilassa edellyttää saumatonta yhteistyötä turvallisuudesta vastaavien kanssa. Vaikka vanhempi onkin suorittamassa tuomiotaan, sitä ei tarvitse korostaa lapselle. Hyvä suunnittelu ja yhdessä tekeminen ovatkin ainoita oikeita tapoja vankien lasten kanssa työskenneltäessä.

Vankilakirjaston keittokirja

CELIA-YHTEISTYÖ

**LUKI- JA
OPPIMISVAIKEUDET**

**ÄÄNIKIRJAT
VANKIEN
KÄYTTÖÖN**

**MONIPUOLINEN
AINEISTO**

Celia – lukemattomat tarinat kuultavina

Celia-kirjasto on saavutettavan kirjallisuuden ja julkaisemisen asiantuntijakeskus, joka tukee yhdenvertaisuutta lukemisessa ja oppimisessa. Se tuottaa kirjallisuutta saavutettavaan muotoon yhteistyössä kirjastojen ja kustantajien kanssa. Vuosittain e-, piste- ja äänikirjoja tuotetaan noin kolmasosa Suomessa ilmestyvästä kauno- ja tietokirjallisuudesta. Valtaosa Celian lainoista on äänikirjoja.

Celian palvelujen käyttäjiksi voivat liittyä henkilöt, joilla on lukemisesta eli jotka eivät voi sairauden, vamman tai niihin rinnastettavan syyn vuoksi lukea tavallista painettua tekstiä. Lukemisesteen voi aiheuttaa esimerkiksi lukivaikeus, oppimisvaikeus, näkövamma, lihastauti, kehitysvamma tai afasia.

Celian äänikirjat vankien käyttöön

Vankilat voivat tarjota lukemisesteisille vangeille mahdollisuuden käyttää Celian tuottamia ääni- ja muita saavutettavia kirjoja. Palvelun aloittamiseksi vankilan täytyy liittyä Celian yhteisöasiakkaaksi. Tämän jälkeen vankila saa käyttöönsä tunnukset, joilla materiaalia pystyy lainaamaan.

Yhteisöasiakkaaksi liitytään verkkolomakkeella osoitteessa

www.celia.fi/palvelut/palvelut-rikosseuraamusalalle/

Myös kunnan- tai kaupunginkirjasto voi tarjota Celian äänikirjoja vangeille: Vankilayhteistyötä tekevät yleiset kirjastot voivat lainata Celian äänikirjoja vankilakirjastoille ilman, että vankila liittyy yhteisöasiakkaaksi. Kirjasto voi myös opastaa kuunteluasioissa ja liittää vangin Celian äänikirjapalveluiden käyttäjäksi.

Kuunneltavaa moneen makuun

Celian kirjavalikoima sisältää tuhansia kirjoja ääni-, e- ja pistekirjoina. Valikoimasta löytyy luettavaa kattavasti eri aloilta ja eri-ikäisille lukijoille: tietokirjoja, runoja, satuja, dekkareita, elämäkertoja, historiaa, viihdekirjallisuutta, Finlandia-palkittuja teoksia ja paljon muuta. Määrä kasvaa jatkuvasti, vuosittain noin 2000 kirjalla. Lisäksi Celiasta saa toisen ja kolmannen asteen oppikirjoja.

Kirjat lainataan Celianet-verkkopalvelusta osoitteesta www.celianet.fi. Lainaaminen on maksutonta.

Kuuntele äänikirjaa CD-levyltä tai verkossa

CD-äänikirjoja voi kuunnella MP3-toistoa tukevalla CD- tai DVD-soittimella. Kirjoja voi kuunnella myös tietokoneella, jossa ei ole verkkoyhteyttä, jos koneelle on ladattu erillinen kuunteluohjelma. Jos vankilassa on käytössä verkkoyhteys, voi Celian kirjoja kuunnella myös sen kautta osoitteessa www.celianet.fi.

Vankilakirjasto lainaa äänikirjat ensin Celialta ja sitten edelleen omille asiakkailleen CD-levyllä tai muistitikulla omien lainauskäytäntöjensä mukaisesti. Kun lainattua kirjaa ei enää tarvita, CD-levy hävitetään.

Kysy koulutusta ja lisätietoa

Asiakkuusvastaavat **Pirjo Nironen** ja **Susanna Ylä-Havanka** opastavat mielellään Celian palveluiden käyttöönottoon ja äänikirjojen kuunteluun liittyvissä kysymyksissä.

Ota yhteyttä:

pirjo.nironen@celia.fi, p. 0295 333 084

susanna.yla-havanka@celia.fi, p. 0295 333 107

Celia tukee yhdenvertaisuutta lukemisessa ja oppimisessa. Celia on osa opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala, www.celia.fi. Asiakaspalvelu: palvelut@celia.fi, p. 0295 333 050

Vankilakirjaston keittokirja

MONIKIELINEN KIRJASTO

YHDENVERTAISUUS
KIELEN OPPIMINEN
AINEISTOA 80 ERI KIELELLÄ
KAUKOLAINAUS
HELMET-TIETOKANTA

Aineistoa jokaisen omalla äidinkielellä

Monikielinen kirjasto tarjoaa kaikille Suomessa asuville vieraskielisille kirjallisuutta heidän omalla äidinkielellään: aineistoa löytyy noin 80:lla Suomessa harvinaisemmalla vieraalla kielellä. Suurimmat kokoelmat ovat arabia, kiina, somali ja persia (farsi). Kokoelmassa on yli 21 000 kirjaa, ja niiden lisäksi elokuvia, musiikkia, äänikirjoja ja aikakauslehtiä. Monikielisessä kirjastossa on myös sanakirjoja ja joitain oppikirjoja.

Kun osaa hyvin äidinkieltä, oppii helpommin myös uuden kotimaansa kielen. Näin ollen myös vieraskielisten rikoksenteleijöiden lukuharrastusta on hyvä tukea, sillä omalla kielellä lukeminen tukee kielitajua, helpottaa myös suomen kielen omaksumista ja siten Suomeen integroitumista.

Monikielinen aineisto vankien käyttöön

Monikielisen kirjaston aineistot sijaitsevat Pasilassa Helsingin kaupunginkirjaston kokoelmissa. Rikoksenteleijät voivat tilata aineistoa oman vankilakirjastonsa kautta. Tarjolla on eri kielillä niin kirjoja, lehtiä kuin musiikkiakin, minkä lisäksi aineistoa löytyy monipuolisesti eri genreissä ja erilaisilla teemoilla. Lainaaminen on maksutonta.

Monikielisen kirjaston aineiston tilaaminen

Liittyessään Monikielisen kirjaston yhteisöasiakkaaksi vankilakirjasto saa Helmet-tunnukset lainaamista varten. Siirtokokoelman voi lainata 3–4 kuukauden ajaksi, ja lainat voi uusia jopa viisi kertaa.

Vankilakirjasto lähettää siirtokokoelmatilaukset osoitteeseen monikielinen.kirjasto@hel.fi.

Monikielisen aineiston löytäminen

Monikielisen kirjaston aineisto haetaan www.helmet.fi-sivustolta. Hakulomake löytyy valitsemalla sivustolta ”Hae aineistoa” => ”Tarkennettu haku”.

HELMET

Tarkennettu haku [Perushaku](#)

(*) b:h01 |alb

Hakusana

JA Hakusana X

Lisää hakuoperaattori:

Kirjastoluettelo ?

Aineisto: +

Kieli: +

Kokoelma: +

Vuosi: -

Sijainti: +

[Tyhjennä lomake](#)

Ota yhteyttä:

www.facebook.com/monikielinenkirjasto

www.helmet.fi/monikielinenkirjasto

www.kirjastot.fi/monikielinenkirjasto (asiantuntijat)

Monikielinen.kirjasto@hel.fi

Monikielinen kirjasto tukee yhdenvertaisuutta lukemisessa ja oppimisessa. Avustusta saadaan Opetus- ja kulttuuriministeriöltä.

Vankilakirjaston keittokirja

YHTEISTYÖ

Päivän ohjelma

12.30–12.45 Tervetuloa! (kirjastopalvelujohtaja Aart de Heer)

12.45–13.15 Yleisten kirjastojen ja vankiloiden yhteistyöseminaari (neuvotteleva virkamies Marianne Mäki)

13.15–13.45 Opetus- ja kulttuuriministeriön puheenvuoro (kulttuuriasiainneuvos Leena Aaltonen)

13.45–14.15 Iltapäiväkahvi

14.15–15.15 Kirjastosta juuret elämään – projektien kokemuksia ja tapahtumia (projektsuunnittelija Irmeli Malka-Kannisto)

15.15–16.00 Keskustelua: Miten tästä eteenpäin? (palvelupäällikkö Sanna Hemelahti, seutupalvelupäällikkö Ulla-Maija Maunu, erityisasiantuntija Kati Sunimento)

**YHTEISTYÖVERKOSTON
YLLÄPITO**

KIRJALLISUUDEN TARVE

**IDEOIDEN JA
KOKEMUSTEN
JAKAMINEN**

MUUT HANKKEET

Vankiloiden ja kirjaston yhteistyöverkosto

Todellinen yhteistyö on tämän keittokirjan mukaista yhdessä tekemistä. Yhteistyön rakentaminen vie aikaa, eivätkä verkostot pysy kasassa itsestään, vaan niiden ylläpito vaatii erilaisia asioita kehittyäkseen. Kirjaston ja Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnan tapaamiset ovat olleet hyvä tapa kehittää suhteita vankilakirjastotyössä. Mukaan on luontevaa kutsua eri toimijoita ja keskustella yhteisistä asioista. Myös perinteiset päihde- ja perhetyö voivat hyötyä kirjastoyhteistyön mukanaan tuomasta osaamisesta. Turun kaupunginkirjastolla on vankiloiden ja kirjaston yhteistyön koordinoivastuu osana alueellista kehittämistehtävää. ([Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus yleisistä kirjastoista \(660/2017\)](#))

Kirjallisuuden tarve

Vankiloissa on paljon erilaisia kursseja ja projekteja, joita varten voidaan tarvita eriaiheisia kirjoja. Muun muassa alkavat opinnot voivat lisätä kyseisen aihepiirin kirjallisuuden kysyntää; vankiloissa on perinteisesti suoritettu erilaisia opintoja aina korkeakouluopintoihin asti. Tarpeet voidaan huomioida esimerkiksi kaukolainauksella tai vaikkapa kirjaston poistoja tehtäessä.

Kriminaalihuollon tukisäätiö

Kriminaalihuollon tukisäätiö Kritis edistää rikostaustaisten asioita ja tarjoaa heille maanlaajuisesti erilaisia palveluita. Kirjastoasioissa voikin hyödyntää etenkin Kritis:n kehittämistoiminnan tuotoksia, esimerkiksi Oppimisvaikeuksista vapaaksi -hankkeen tuottamaa tietoa tai ADHD-käsikirjaa. Kritis myös ylläpitää kritis.fi-nettisivustoa ja julkaisee Lehti vangeille -lehteä, jota jaetaan kaikkiin Suomen vankiloihin. Verkkosivuilla voidaan julkaista myös vankien tekemiä kirjoituksia tai muita tuotoksia.

Luetaan yhdessä- ja Vankeusaika mahdollisuutena -hankkeet

”Ideologia Luetaan yhdessä -projektin takana on yksinkertainen: suomen kielen oppimisen myötä maahan muuttanut henkilö oppii pärjäämään arkielämässä ja sen palveluissa, kuten ruokakaupoissa ja terveydenhuollossa. Lisäksi hän oppii ymmärtämään suomalaista kulttuuria, mikä edesauttaa sopeutumisprosessia. Luetaan yhdessä -ryhmissä puhutaan suomea oppimisen maksimoimiseksi, tosin välillä englannin avulla kieltä pystytään avaamaan tarkemmin. Myös sanattomalla viestinnällä, kuten ilmeillä ja eleillä, pääsee pitkälle. Lisäksi kuvat ovat tärkeitä opetuksessa. Erityisen tärkeitä ne ovat niille, joilla ei ole kunnollista luku- tai kirjoitustaitoa. Heidän kohdallaan opetus aloitetaan aakkosista.” (Kia Toivonen: Luetaan yhdessä -verkosto opettaa suomea ja auttaa kotoutumisessa – toimintaa ollut myös Vanajan vankilalla jo vuosia. Julkaistu Rikosseuraamuslaitoksen Intranetissä 2018.)

Kirjastoyhteistyö hakee aktiivisesti eri yhteistyökumppaneita. Luetaan yhdessä- ja Vankeusaika mahdollisuutena -hankkeiden kanssa yhteisestä toiminnasta on keskusteltu, ja erityisesti eri kieli- ja kulttuuritaustaisten ihmisten osalta jo aloitettukin. Tällä hetkellä toiminta kuitenkin vielä hakee lopullista muotoaan.